

Anto Mišić, *Rječnik filozofskih pojmova*, Split, Verbum 2000., Biblioteka *Idea*, knj. 3., 295 str., 21 cm.

»Ab esse ad posse valet illatio«, dio je jedne od natuknica koje ćemo naći na pravoj stranici novoga *Rječnika* pod slovom »A«. Riječ je o drevnoj izreci koja kratko upozoruje: »ako nešto stvarno postoji, onda se mora zaključiti da je njegovo postojanje moguće« (*Rječnik*, str. 10). Anto Mišić, u suradnji sa svima onima koji su mu »na bilo koji način pomogli u sastavljanju i objavljivanju« (str. 8), darovao nam je *Rječnik* koji tumači uvriježene filozofske pojmove. Bilo je, dakle, moguće od hrabrih početaka, koje Autor u *Uvodnim napomenama* (str. 7) spominje, doći do cjelovitog djela. Prije više godina, naime, Ivan Macan strojopisom je na desetak stranica ispisao i protumačio studentima osnovne pojmove iz gnoseologije. To je bio početak, otkriva nam autor; uz pomoć domaće i strane literature razvio je taj nukleus do opsežnog popisa pojmova i izreka s odgovarajućim objašnjenjima u svojoj knjizi. Više od dvije tisuće natuknica stavljeno je u knjigu ugodnog, priručnog formata koji će čitatelja pobuditi i vanjštinom ponešto vatrene boje. Ljubav uvijek ima nešto plameno u sebi, a filozofija je, kako urednik Petar Balta na kraju predgovora podsjeća, ljubav prema mudrosti (str. 6). Nutarnja grafička oprema poštuje pravilo da svaka stranica, osim broja, ima

istaknut i prvi, odnosno, posljednji pojam koji se na toj stranici tumači, tako da je čitanje u *Rječniku* olakšano.

Tko prvi put ima u rukama ovakvu knjigu pa prelista desetak prvih stranica, mogao bi pomisliti kako je naišao na još jedan rječnik stranih riječi. Ali to je zato što svrha ovog izdanja nije »stvaranje hrvatskog filozofskog nazivlja« (str. 7). Autor sebi ponajprije stavlja u zadatak – i to mu polazi za rukom! – sažeto i precizno protumačiti, radi bržeg i lakšeg upoznavanja, mnoge, poglavito latinski sročene termine i izreke europske filozofske baštine. K tome pribraja i izabrano pojmovlje iz religijskih znanosti (npr. »avatora«, 41, »pasha«, 201), iz psihologije (»instinkt«, 123, »paranoja«, 200), te iz sociologije (npr. »solidarnost«, 246, »zajedničko dobro«, 278). U *Rječniku* će čitatelj naći i izraze iz posve modernog svijeta (npr. »informacija«, 121, »inkompatibilan«, 122).

Prošla su desetljeća i desetljeća otkako su pionirskim radom hrvatski filozofi pomalo počeli pronalaziti hrvatske riječi za pojedine pojmove iz filozofije i tako zacrtali put hrvatskom filozofskom nazivlju. U praksi je, međutim, iz razumljivih razloga, izvornik uvijek ostao na cijeni. Anto Mišić u *Rječniku* često navodi i hrvatski prijevod za uobičajene izraze (primjerice, »actus essendi«, 12), a negdje upućuje na latinski izvornik s prijevodom (primjerice, »intencionalnost«, 124). Za druge natuknica pak koje imaju cijelu izreku (primjerice, uvodno spomenuta »ab esse...«, 9) autor neće ni tražiti neki prijevod, koji bi zacijelo zvučao vrlo neobično, nego se pridržava glavne svrhe, tj. tumači značenje, donoseći u *Rječniku* hrvatsko nazivlje samo za one natuknice koje se »već čvrsto ustalilo« (str. 7). Ipak ćemo u Dodatku (284 i dalje), na deset stranica, kao prijedlog, naći abecedni popis odabranih hrvatskih izraza. Sastavljen je prema

novijim hrvatskim prijevodima filozofskih tekstova koje susrećemo u djelima A. Pavlovića, T. Vereša, I. Macana, S. Kušara i T. Ladana.

Eventualno drugo izdanje, koje autor spominje, lako će uvrstiti ispravak onih propusta koji su zacijelo zabunom nastali: »Belief« (275) je, primjerice, engleska, a ne njemačka riječ i ne treba je pisati velikim početnim slovom. Isto tako neće biti poteškoće i za pokoje sadržajno poboljšanje: u natuknici »inteligibilno« (124), na primjer, možda bi bolje bilo navesti latinski pridjev *intelligibilis*, negoli prilog *intelligenter*.

Prvi filozofski rječnik objavljen u samostalnoj Hrvatskoj zalaganjem revnog splitskog *Verbuma* želi odgovoriti na aktualnu potrebu za sveobuhvatnim i suvremenim filozofskim pojmovnikom. Na to je Petar Balta upozorio u predgovoru, a prvo iskustvo, evo, potvrđuje da je ovo djelo dragocjen priručnik za sve one koji se susreću s filozofijom i njome se bave.

Niko BILIĆ

Bartol Kašić, *Hrvatska biblija* [*Biblia sacra*: versio illyrica, seu declaratio vulgatae editionis latinae, Bartholoei Cassij Curictensis e Societate Iesu Professii, ac sacerdotis theologi, ex mandato Sacrae Congregationis de propag. fide, Anno 1625; [Kroatische Bibel des Bartol Kašić] / ed. Rothe ... – Paderborn; München; Wien; Zürich: Schöningh, (Biblia Slavica: Ser. 4; Südslavische Bibeln; Bd. 1, (1999., str. 681; Bd. 2, 2000., str. 453.]

Bartol Kašić (Pag, 1575. – Rim, 1650.), isusovac i jezikoslovac, jedan je od najplodnijih hrvatskih pisaca i prevoditelja 17. stoljeća. Objavio je dvadesetak djela, a petnaestak nam je ostavio u rukopisu. Među prijevodima treba spomenuti *Pjesni duhovne* (prvih pedeset psalama, 1617.) i *Himne* (1634.), *Ritual rimski* (1640.), te *Hrvatska biblija*, koju

smo napokon, nakon dugih priprava i strpljiva čekanja, dobili u ruke tek ovih dana, 364. godine nakon njezina nastanka.

Bartol Kašić se gotovo čitava života bavio Biblijom. No, to je naročito djelotvorno činio u pet razdoblja. Najprije za njegova prvog boravka u Dubrovniku 1609.–1612. kad je dubrovački nadbiskup Tempestivi molio oca Kašića da prevede pojedine dijelove Biblije za potrebe liturgije. Misa je bila na latinskom, a čitanja su imala biti na hrvatskom, ali nije bilo odobrenog lekcionara. Zatim je u Lorettu 1614.–1618. kao ispovjednik u bazilici Majke Božje u slobodno vrijeme pjesnički preveo (u dvanaesteru s dvostrukom rimom) prvih pedeset psalama (*Pjesni duhovne*, Rim 1617.). Potom ga je za njegovog drugog boravka u Dubrovniku nadbiskup Lanteri zamolio da sredi lekcionar. Kašić je 1622. godine počeo prevoditi Novi zavjet i biblijska čitanja »po dubrovačku«. Na temelju toga Kašićeva prijevoda priredio je generalni vikar Luka Natali dubrovački lekcionar (*Vanghelia i pistule...u iezik dubrovački*, Rim 1641.). Nadalje, kao što je poznato, Kongregacija za širenje vjere (Propaganda), osnovana g. 1622., zdušno se brinula i za naše krajeve. Kad je g. 1625. doznala da neki svećenici misna čitanja pogrešno prevode, bez pripreme, poslala je preko dubrovačkog nadbiskupa Lanterija mandat Bartolu Kašiću da prevede čitavu Bibliju na »općenitiji jezik«. On se opet latio prevođenja Novoga Zavjeta, a nadbiskup mu je dodijelio šest svećenika, vještih latinskom i hrvatskom (možda prva »biblijska komisija«, barem u Hrvatskoj!), da uspoređuju prijevod s Vulgatom. Kad je u prosincu 1631. prijevod Novog zavjeta na »općenitiji jezik« pisan latinicom bio predan Propagandi, tajnik Ingolhtio ga je što prije tiskati, ali je »jezično povjerenstvo« moralo najprije ustanoviti ima li u prijevodu neprikladnih izraza koji nisu u skladu s vjerom i moralom.